

EL MÓN DE L'AIGUA (3)

Solucions “*bottom up*” al problema de l'aigua

El 70% del consum d'aigua a Espanya és per a ús agrícola, un 18% per a ús industrial i un 12% per a usos urbans. Amb l'actual creixement demogràfic i de la demanda alimentària, i el repte de limitacions físiques a les quals està sotmès el sector agrícola, fa que de tot plegat es derivi un gran repte pel que fa a l'eficiència i productivitat en l'ús dels recursos hídrics i energètics en la producció d'aliments. Possiblement el gran repte de la humanitat al segle XXI.

L'any 1961, el planeta comptava amb una població de 3.000 milions d'habitants, i una superfície cultivable de vora 1.300 milions d'hectàrees, de les quals tan sols un 10% eren hectàrees amb alguna tecnologia de reg. En 2015, la superfície agrícola total va arribar fins als 1.500 milions d'hectàrees, un increment del 14%, amb un increment de la superfície agrícola de regadiu que suposa ara el 20% del total, uns 300 milions d'hectàrees en comparació amb els 130 milions de fa cinc dècades. Durant aquest període però, hem vist com la població del planeta creixia amb un factor 2,5 el que feia que l'hectàrea per habitant hagi baixat de 0,46 a 0,22 segons dades de la FAO.

Una pressió a la productivitat del sector agrícola que només ha estat possible gràcies a la triple revolució mecànica, química, i de la tecnologia de reg, veritable combustible de l'activitat agrícola. On no hi ha aigua, no hi ha agricultura.

Reptes de futur, oportunitats globals

Els reptes globals ens afecten a tots, però hi ha països on l'estrès hídric derivat de les pressions sobre el sector agrícola són encara més visibles. És el cas, per exemple de l'Índia amb unes projeccions d'increment de població que pot arribar als 1.700 milions d'habitants l'any 2050 i que té un pla per generar fins a 35 milions de noves hectàrees de cultiu amb un ambiciós pla per interconnectar fins a 46 rius. Un pla semblant al de la Xina, país que representa vora una cinquena part de la població mundial i que, en canvi, només té el 7% de la superfície cultivable, que ha promès 53 milions de noves hectàrees agrícoles pel 2020. Un pla certament ambiciós del que cal ser molt escèptic si un té en compte els greus problemes medi-ambientals i de qualitat de l'aigua que té la Xina en aquest moment.

Tant en el cas de l'Índia (per la seva envergadura), com, sobretot, en el cas de la Xina, pel seu sistema polític i econòmic (molt centralitzat i encara planificat en moltes esferes), existeix el problema previ de veure fins a quin punt aquestes solucions basades en grans plans en infraestructures dissenyats “*top-down*” compten amb un sistema de preus que realment reflecteixi l'escassetat relativa de l'aigua a cada regió, així com en el fet fonamental d'assegurar que en les regions on hi ha falta d'aigua imperi una jurisdicció legal que afavoreix el consum responsable dels recursos. Com assenyala l'economista **Fedrik Segerfeldt**, una situació de falta d'aigua pot ser per dos motius: per una falta física de pluja –com en el cas dels deserts–, o, molt més freqüent, per una falta de bones polítiques i sistemes d'incentius que afavoreixin la inversió en infraestructura i el bon ús i gestió de l'aigua. No assegurar aquest segon punt ens pot fer repetir errors del passat com quan la planificació econòmica de la Unió Soviètica en vers els afluents del Mar Aral i que va propiciar un dels desastres mediambientals més dramàtics de la història.

És important aquesta reflexió perquè al final països com l'Índia o la Xina només asseguraran l'oferta d'aliments amb els mercats globals. En efecte, potser en molts casos resultarà molt més eficient aprofitar-se dels mercats globals també amb el capítol agrícola. Per això és tan important assegurar un món global a futur que segueixi apostant pel lliure comerç com a font de creixement i prosperitat per a tothom. Una estratègia que pot anar acompanyada de polítiques domèstiques assenyades, descentralitzades, tenint en compte les circumstàncies locals, i tenint en compte que la clau de volta per a un millor aprofitament de l'aigua, i per tant per a un major creixement intern de les capacitats agrícoles d'un país, està en comptar amb un bon marc d'incentius pels agents econòmics i unes bones polítiques públiques.

Un exemple d'això pot ser el cas de Xile, un país que està desenvolupant noves àrees per l'ús agrícola a més petita escala, fins a un milió de noves hectàrees, per doblar la seva capacitat exportadora agrícola. No només es tracta d'un projecte molt menys faraònic, sinó que a més té lloc a un país amb un marc institucional més ben assentat que, per exemple, el Xines. Xile és un país capdavanter a l'hora d'afrontar projectes estratègics en vers l'aigua que ha permès al país a millorar la seva competitivitat agrícola amb un reflex directe en les seves exportacions de productes alimentaris a tot el continent Asiàtic. Dins d'aquesta estratègia la depuració del 100% de les seves aigües residuals ha jugat un paper clau. Iniciatives semblants es volen desenvolupar a Perú, Guatemala o Colòmbia.

Europa i Espanya

Espanya, malgrat comptar amb una xarxa de pantans, encara depèn molt del cicle de la pluviometria per garantir el subministrament d'aigua, i només disposa aproximadament de 3,5 milions d'hectàrees de regadiu (un 20% sobre un total de 17 milions), i que suposa un consum d'aigua de vora els 24.500 hm. cúbics. Els darrers anys hem tingut una pluviometria més baixa del que és habitual el que ha afegit pressió sobre el conjunt del sistema i ha posat de manifest la necessitat de

millorar el sistema d'incentius en vers l'aigua per poder disposar de processos més eficients i millors inversions. En aquest sentit, una de les grans línies del futur de l'agricultura és l'extensió del regadiu, tant des del punt de vista d'ampliació d'hectàrees amb aigua, com també en l'àmbit de millors equipaments i tecnologies per garantir tant un bon ús dels recursos, com una major productivitat de les explotacions. Espanya compta actualment amb 3,6 milions d'hectàrees de regadiu, que aporten el 67% del total de la producció vegetal.

De moment, el gran suport per la persecució d'aquests objectius ha estat via ajudes directes i subvencions, però caldrà d'una estratègia global més amplia, que contempli millores institucionals per garantir un sistema d'incentius propici per l'estalvi i la productivitat. El Pla de Desenvolupament Rural 2014-2020, per exemple, ja contempla un pilar d'ajudes per a la innovació que busca afavorir la recerca de solucions creatives en vers el tema de l'aigua. La partida puja a 58 milions d'euros per finançar aquests grups de treball i els projectes que en puguin sortir. Des del punt de vista del creixement de la superfície de regadiu, els programes de desenvolupament han afavorit la modernització d'1,5 milions d'hectàrees amb una inversió realitzada de 3.000 milions d'euros.

Principals zones de regadiu a Espanya

Font: Ministerio de Agricultura.

En verd: zones actuals de regadiu; en vermell: zones de millora i ampliació plans de regadiu.